

Kariin-i Kirama:

Meslekî doğruluktan, bu vatan ve millete hizmetten ve bu emniye-i halisânenin istihsalı için ölmekten bile çekinmeyen bu fedakâr-ı vatanın âhîren haps edilmesi, gazetesinin tatil olunması gibi giriftar edildiği ahvâl-i elime, eminim ki bilcümle hamperestan ve eshab-ı vicdanı dilhun etmiştir. Fakat sizi temin ederim ki, ben bundan katiyen müteessir olmadım. Çünkü vicdanım beni muazzep etmiyor. Bilâkis bahş ettiği huzur, o darbe-i nagehâninin tevlit etmesi tabii olan teellümat-ı maddiyesini telâfi ediyordu. Mahaza icray-ı adalete memur Divan-ı Harb-i Ürfî heyetini teşkil eden zevat-ı kiramın hak ve hakikatten, adaletten başka bir şey tanımadıklarına da iman ederim. Bu emniyet benim en büyük kuvvetü'z zâhirim idi. Filhakika bunda zerre kadar yanılmamışım. O heyet-i âdilenin icra ettiği tahkikat neticesinde masumiyetimi anladılar. Beraatime, nâçiz gazetemin tekrar intişarına karar verdiler. Şu münasebetle de adaleti, meşrutiyet-i mukaddesemizi alkışlar... ansamimülkalb takdis ederim.

İştirak bugünden itibaren yine vazife-i mukaddese-i vataniyesini ifaya başlıyor. Mesleğinde sabit, lâyütegayyerdır, yegâne istinatgâhı haktır. Bu uğurda hayatını nezr etmiştir. Ve min Allahü't-tevfik.

İştirak, Sayı 18 (19 Ağustos 1326)

İştirak

Milletim nev'-i beşerdır vatanım ruy-i zemin

journal socialiste ichtirak

Sahib-i imtiyaz: Hüseyin Hilmi

Umur-u idare ve tahririye için Hüseyin Hilmi
Beye müracaat olunur

Abone şeraiti; dahilde seneliği 30 kuruş
hariçte 8 Franktır

Müdür-i mes'ul; Salih Sırrı

mahsus

İdarehanesi; Babıâli'de Ebussuut Caddesinde daire-i

Mesleğe muvafık her nevi evrak kabul edilir kuruştur

Nüshası (Onbeş günde bir Perşembe günleri neşrolunur Sosyalist gazetesidir) 1

resimaltı; Almanya'da Sosyalizmin mucidi; Karl Marks

İştirak'in güzel bir maksadı;

Osmanlı Sosyalist Kitaphanesi namı altında sosyalizm efkârına
ait bir külliyyat vücuda getirmek niyetindeyiz. Amelenin hayatına,
cemiyet-i beşeriyenin saadet-i âtiyesine esas olabilecek kavaid
ve nazariyat-ı içtimâiyeyi bu kitaphane ile karilêmize göstermek,
anlatmak istiyoruz. Sosyalizm ve Rehber-i Amele namındaki ilk
risale intişar etmiştir.

TÜRKİYE SOSYAL İŞTİRAK VAKFI

İşte memleketimizde henüz mânâsı anlaşılamayan bir kelime... Bunu her sınıf halk kendi kendine tefsir etmiş, ihata-i fikriye ve dimağiyesine göre bir mânâ vermeğe çalışmıştır. Fakat bütün bu tefsirler, bütün bu mânâlar birkaç menfaat-perestin setr-i hakikat için ortaya atıverdiği tezvıratı, telkinatı ihtiva eder. Hatta bazıları sosyalistlerin birer gâsıp olduğunu, emval ve nukuğu aralarında taksim etmek için teşekkül etmiş çetelerden ibaret bulunduğunu söylemekten çekinmez.

Sosyalizm bu gibi bedhahânın iddia ettiği gibi iki üç şahsın menfaat-ı şahsiyesini idame maksadıyla tesis ettirilmiş bir kitle olmayıp, insanların cemiyet halinde yaşadıkları zamandan itibaren bugüne kadar mütegalibenin sunuf-u amele üzerinde icra etmekte olduğu istibdadı mahv ve ifna emeliyle kendi kendine neşvünüma bulmuş bir fikr-i rehakârdır. Asırlardanberi edilen ticaret-i medîde neticesinde sermayenin günden güne bir kısım-ı kalîlin eline geçmekte olduğu ve bu suretle sunuf-u amelenin birer mevki-i esarete kaldığı görülüyor. Sermaye haddizatında sâyn bir semeresidir. Sây olmayınca sermaye, ve sâyde iştirak bulunmayınca büyük bir serveti ihzar etmek gayr-i mümkündür. Bir fabrikayı fabrika eden, bir madenin hisse senedatının terfiine sebep olan hadisat oradaki amelenin sây-i mütemadisidir. Eğer amele olmamış olsaydı, hiç şüphesiz fabrika vücuda gelmez, madenin hisse senedatı da haddinden fazla bir fiyatı bulmazdı. Binaenaleyh kapitalistlerin oturdukları yerde olayım, o rahat görsün! Niçin? sualini amelenin sâyiyle binlerle lira iktisap etmesi herkesi düşündürmüş, gayr-i ihtiyarî ben çalışayım o kazansın neden? (ben rahatsız) irad ettirmiştir.

Filhakika biraz itidal ile düşünülecek olursa, bundaki adem-i müsavataı takdir etmemek gayr-i kabildir. Ve her akl-ı selim, kapitalistlerin birer gâsıp, fâhiş faizci mevkiinde bulunduğunu tasdik eder. Amele sermayedarânın keyif ve arzusunda, istibdat-ı hevesatına tâbi olmaktan, onların kurtulmak için ancak bir kitle halinde müdafaa-i hukukun kabil olacağını anlamışlar, bu vechile teşkil ettikleri cemiyetle sosyalizm fikrini selâmet-i insaniye namına vaz' etmişlerdir.

- 1- Kuvay-ı mülkiyenin mahv ve tahribi için amelenin bir kitle halinde teşkilât-ı siyasiye ve iktisadiyesi.
- 2- Beynelmillel amelenin ittihadıyla müşterek harekâtı.
- 3- Sermayedarân cemiyatının içtimaiyun ve iştirakiyun şirketine kalbi.

Amele bu sayede sermayedarâna karşı teşkil ettiği sendikalarla kendi hakkını müdafaa etmiş oluyor. Bazan vücuda getirdiği grevlerle büyük, hakikaten cesim sermayeye malik fabrikaların iflâsına sebebiyet veriyor. Hatta amele sendikalarının faaliyetini yalnız kapitalistleri değil, hükûmatı bile düşündürmeğe başlamıştır. Bunun için hükûmet amelenin sâyini müdafaa ve muhafaza etmeğe mecburdur. Çünkü amelenin yegâne silâhı olan grevler kapitalistler ile beraber hükûmetleri de mutazarrır eder. Almanya'da "kartel", Amerika'da "tröst" şirketlerine karşı, Almanya ve Amerika hükûmetleri âtide tevellüt etmesi melhuz mehaziri nazar-ı itibare alarak amele ittihat edinceye kadar onların hukukunu himaye maksadıyla bir kanun tertip etmişlerdir. İşte hülâsa-i kelâm, sosyalizm doğrudan doğruya adem-i müsavata, esa-

15 3
rete karşı bir isyan olup maksad-ı teşkili amele sınıfının kapitalistler nezdindeki hukuk-u meşruasının himayesidir.

R.S.

İLK SOSYALİST KİMDİR?

Bu sorunun cevabını pek yakınlarda aramak, son birkaç asrın müellif ve diplomatları arasında bulmağa çalışmak asla doğru olamaz.

Sosyalizm meslek-i muhteremi gayet kadim ve asil bir meslek-i içtimâîdir ki, ilk menbaı kurun-u ulâ felsefe-i meşhuresinden alır. Tarih-i mazbutun ilk sosyalist olmak üzere tanıdığı zat, Yunan hükemasından Eflatun'dur.

İhtimal ki daha evvel de iştirak efkârını serd ve beyan etmiş bir takım hakimler gelmiş geçmişti. Fakat bizim ilk sosyalist olarak âsâr ve akvâliyle tanışımız zat ancak bu büyük hakim, bu büyük filozoftur.

Eflatun'un nazarında ferdi hiçbir ehemmiyeti yoktu. Herşey bir hükümet-i müstereke tarafından idare edilmeli idi. Siyasete büyütülmüş bir ilim ve ahlâk nazariyle bakar idi ki, bu ahlâk da ilm-i ruh üzerine istinad ederdi. Yine bu hüküm, hâkimleri hükümetin akli, muharipleri kalbi ve kuvveti, sanatkârları ve rençberleri iştihası olmak üzere kabul edilmişti. Fakat bu suretle ayırmak, yani sanatkâr, hâkim ve muharip gibi vasıfları husule getirmekle bir ihtilâfın vücuduna sebebiyet vermemelidir. Hükümet ile ferdi yekdiğerinden ayıran şey, hakk-ı mülkiyet ile ailedir. "Senin ve benim" kavgası ve binnetice hususiyet ve şahsiyet hükümetin vahdeti nokta-i nazarından gayet muzardır. Aile dahi hususiyete, hodbinîye ve bu suretle inkisama yol açar. Bunları katıyen ref' etmelidir ve hiç olmazsa muharipler ve vatan müdafileri, askerler hakk-ı mülkiyetten uzak kalmalıdır. Kadınlar onların nezdinde umumî olmalı, fakat bu umumiyet bir şehvet-i umumî olmaktan ziyade, vatanperverlik ve ahlâk-ı menfaate hizmet edecek bir umumiyet olmalıdır.

Çocuklar dahi umumî olmalı ve hükümet tarafından talim ve terbiye edilmelidirler. Bu çocuklar cimnastik ve raks vasıtasıyla kuvvetlendirileceği gibi, musiki vasıtasıyla da ruhlarında bir itidal hasıl edilecektir. Bunun için de onlara gösterilecek bir takım şairlerin ve sanatkârların eserleri üzerinde şiddetli bir sansür icra edilmelidir. Siyasetle terbiye-i etfal yekdiğerinden asla ayrılamazlar. En iyi hükümet iyilerden müteşekkil olan hükümettir, en iyi millet de en iyilerden müteşekkil olan millettir. Çünkü böyle bir hükümette ve böyle bir millette ancak akıl ve zekâ hükümet eder. İşte aristokrasi budur. Fakat teessüf olunur ki, böyle bir hükümet asil uzun müddet devam edemez, demokratlığın ifratı demek olan zulüm icray-ı hüküm etmeğe başlar. Bu ise tahkire şayan olan bir takım hırsların itidali eşmesi demektir. Bir takım insanların en âdisidir. (Yi)ne zaman hükümeti hakiki ilme ve siyasete vakıf olan kimseler idare ederlerse, insanlar o zaman mesut ve bahtiyar olacaklardır.

Eflatun aynı zamanda kanun-u cezaya dair dahi mütalâalar yürütmüştür. Nazarında ceza, bir kimsenin tahlisidir. O kimsenin kaybedilmesi değildir. Mücrim ıslah edilmelidir. Fakat ona işkence edilmemelidir.

Yukarıdanberi en mühim fikirlerini serd etmiş olduğumuz bu kurun-u ulâ hakîmi

16 4
bu gibi sözleriyle ve bilhassa "Herşey umumî olmalıdır, hatta eller, hatta göz-
ler..." gibi pek ifratkârane bazı tavsiyeleriyle sosyalistliğin ilk esaslarını vaz'
etmişti. Fakat herşey gibi Eflatun'un sosyalistliği de iptidasında hatalı ve muzır
bir halde bulunuyordu. Çünkü ferdin ve nazariyat-ı ferdiyenin tamamıyla aleyhinde
bulunuyor ve bu suretle şahsa hiç ehemmiyet verilmemek kaidelerini tesis etmiş olu-
yordu. Halbuki hal-i hâzırda sosyalizm böyle alelmuayye bir iştirakten ibaret ~~değ~~
değildir ve olmamak iktiza eder.

Bütün ulûm ve fûnun ve bütün mesalik-i içtimâiye tedricen terakki ettiği ve ıslah
olunduğu gibi sosyalizm meslek-i mübecceci de tedricen terakki eylemiş ve âhi-
ren Karl Marx gibi hükemây-i içtimâiye tarafından tamamıyla fennî bir şekle irca
olunmuştur.

Bununla beraber, mesleğimizi şu şekl-i umumî ve mükemmele isal edenlere nasıl
medyun-u şükran isek, yine bu mesleğin hatalı olmakla beraber, esasını vaz' eden
büyük Eflatun'a dahi öylece medyun-u şükranız ve bunun ilk defa olarak
için onun nam-ı muhteremini neşriyatımıza bir mukaddeme-i şükran ittihaz ettik.

İştirak

SEFALET-İ BEŞERİYE

Sefalet-i içtimaiyeyi tevlit eden esbabı taharri edebilmek için, uzaklardan, tâ
iptidaî zamanlardan aramak icap eder.

Herhangi bir kıtanın, herhangi bir memleketin hayat-ı içtimâiyesini tetkik edi-
niz. Her yerde göreceğiniz hal sefalet, her taraftan işiteceğiniz ses işkencedir.
Maamafih bu böyle olmakla beraber, bütün bu ızdırabatın tabiatta mevcut olduğuna
kâni olmak, bazı eşhasın zannettiği gibi hayatın lâzım-ı gayr-i müfareki olmak üye-
re kabul ve telakki etmek doğru, ~~ve~~ mantıkî bir hareket olamaz.

İtikadât-ı bâtılanın cemiyet-i beşeriye dahilinde bir mevki-i mümtaz tuttuğu gün-
denberi başlayan hayat-ı esaret, ilk zamanlar o kadar hissedilmemiş ise de, son
birkaç asır zarfında lâyıkiyle, olanca şiddetiyle hissedilmiş, artık beşeriyetin
birkaç kişinin keyfine hizmet edemeyeceği anlaşılmıştır. Hatta hükümetler bunun
izalesi çaresini düşünerek, onsekizinci asrın evasıtına doğru Ceneve'de bir kongre
akdetmişler, beşeriyetin bu işkencesine artık bir hatime çekilmesini murat etmiş-
lerdi. Fakat bu kongre yine bir takım müzmin itikadâta kapılmaktan kendini kurta-
ramamış, kavaid-i ahlâkiyenin bi-aman cereyanları arasına kapılmıştı. Hatta bu sı-
rada Jan Jak Ruso bunların bir hizmet edeceğini ümit ederek bir nutk-u tahrirî
göndermiş ise de, maatteessüf bir papazın kavaid-i ahlâkiye üzerine bina ettirdiği
beyanatı hüsn-ü kabul olarak bu suretle meselenin halledildiğine kâni olunmuştu.

Acaba bugünkü açlık, bugünkü tahakküm, bu suretle halledilebilir mi idi! İşte
tarafdarân-ı esaret için itiraf edilmesi güç bir mesele...

Bunu tevil etmeyerek itiraf etmek, bugünkü itikadât-ı ahlâkiyeyi zir ve zebur
etmektir ki, kendileri için muhataralı bir hal tevlit eder. Kavaid-i ahlâkiyenin
şekl-i hâzırî menfaat-ı şahsiye üzerine bina edilmiş bir hodbinîlikten ibarettir.
Öyle bir hodbinî ki daima itiraf ettiği halim şefkat muavenet gibi maddelerin yan-
nına hiss-i şükran, hiss-i ihtiram vesaire gibi esasları vaz' etmekle tasdik ettiği

[s. 5]

mazhar-1

17 5
merhamet ve şefkati istibdada tahvil etmiş oluyor. Vicdan hadd-i zatında fiilî bir muhakemenin teşekkülünden ibaret olduğu halde, bu muhakemeye nüfuz etmek her hareketi vicdana teşrik ettirmek ne kadar hürriyetperver-~~i~~ kavanîn olduğunu isbat eder!..

Yirminci asrın kavaid-i ahlâkiyesi efkâr ve hissiyatın adeta galebesiyle husule getirdiği fiil olmalıydı. Her cismin bir kuvvetin taht-ı tesirinde hareket ettiği kabul edilirse, her fenalığın müsebbip ve müşevveki nazar-ı itibare alınmalı, fenallığı yapan değil, müsebbibi mahkûm olmalıdır. Ruso diyor ki, "ğasıplar umuma ait olan ağaçların meyvelerini yalnız kendilerine hasretmemiş olsalardı, bugünkü cinayetler, bugünkü fenalıklar vücuda gelmez, beşer asûde ve müsterih bir hayat sürerdi." Binaenaleyh bugünkü işkence hilâf-ı tabiat türemiş itikadâtın kökleşmesinden tevellüt ediyor, ve bunların hilâfı hareket eden şerir ve vicdansız telâkki ediliyor. Alman filozoflarından Niçe'ye vicdan-ı şer'in ne olduğunu sordukları vakit, "münzevi surette idame-i hayat etmekte olan insanların ilk cemiyet-i beşeriyeyi tesis ettikleri zaman halka takaddümle başlar" diyor. Beşeriyet kollarıyla, dimağıyla bu yıpranmış köhne âdâtı baltalar, eski mülevves kanunun yerine rehakâr ve münşif bir rehber vaz' ederse, o zaman zevki, san'ati, bedâfi anlar, ancak bu sayede istirahatini temin edebilir.

R.S.

Kara Vicdan

Mazileri, müstakbeli, her hali düşündüm
Tarih-i beşer safhaları geçti gözümden
Geçtikçe gözümden geçen âmâli düşündüm
Vicdan-ı beşer ateş alır gamlı sözümden
Vicdan kanatan vahşet-i ef'ali düşündüm

Milyon sene geçmiş de cihandan yine el'an
Bir devr-i tekemmül ne için gelmedi bilmem..
Olsun beşeriyet denilen kitle-i ihvan
Fikrimce bütün neşeli hep zevk ile hürüm
Hep şad-ı maişet ve bütün sulh ile handan

Akılları âlemleri bir ye's ü kedurt ✓
Zâlimler ise şer' ile me'nus-u fezaht
Mes'ut melâik idi âdem, bu ne halet
Âlemdeki evladına bak türlü sefalet
Çekmekte yazık ah beşeriyet, beşeriyet!..

Oldukça beşer cinsini ta'zip ile meşgul
Bitmez bu teselsül eden ahval-i elime...
Bitmez eğer etmez ise hak, kuvveti mes'ul
Bitmez bu cihan bitse de eşhas-ı leime
Bitmez bize oldukça saadet yolu mechul

Bitmez diyorum çünkü cehalet mütevali
 Bitmez diyorum çünkü adavet mütekabil
 Bitmez diyorum çünkü cihan gadr ile mâli
 Vicdana riayette tefekkür mütesafil...
 Bitmez diyorum çünkü uzak devr-i teali
 Mutlak beşere karşı acır kalb-i hazinim
 Her asra ve her unsura şâmil kelâmetim
 Tenfiz-i zaman ahı değildir bu enînim.
 Efkâr-ı telehhüfle benim hep harekâtım
 Said-i beşeri görmek için nale nezînim

Fıtrındaki ulviyetidir şanına burhan
 Tebcile revadır beşeriyet beşeriyet
 Geçsin yere insanları ta'zip eden insan
 Geçsin yere perverde kılan fikr-i cinayet
 Geçsin yere her kimde olursa kara vicdan..

Karesi meb'us-u şabıkı Mecdi

Hakaik-i İctimaiye

Bütün cemiyet-i beşeriyenin mevad ve anasır-ı muhtelifeden mürekkep muazzam bir kitle olduğunda eskidenberi bilcümle ictimaiyun müttehidü'l-lisandırlar. Kitle-i mezkûreyi tertip ve teşkil eden anasır daimi surette yekdiğerine merbut olup birinde hasıl olan bir tahavvül ve tagayyürden diğeri derhal müteessir olurlar. Aralarındaki fark ne kadar çok olursa olsun, yine bu merbudiyeti ihlâl etmez; bir hanenin bir kısmı mâil-i inhidam olduğu takdirde kısm-ı mezkûrun o haneye merbut olmadığını iddia etmek akıl ve mantığa mugayir olduğu gibi kitle-i muazzama-i beşeriyeyi teşkil eden anasırın yekdiğerinden büsbütün ayrı mahiyetleri haiz olduklarına kail olmak, hakaik-i ictimâiyeyi ketm etmek veyahut hakaik-i mezkûrenin takdir edilmemesinden ileri gelir..

Ulûm-u ictimâiyenin münkasım olduğu şubat-ı adideyi nazar-ı tetkikten geçirdiğimiz takdirde cümlesinin de mevzuu o kitle teşkil ettiği gibi gayesi dahi beşeriyetin terakki ve teâlisidir. Vakiâ yek nazarla beşeriyetin bir unsur-u vahit olmayıp anasır-ı muhtelifeden mürekkep ve binaenaleyh aralarında küllî fark bulunduğunu görülür ise de, mahiyet-i asliye ve esasıyesi itibarıyla zahirî olan o farklar mak-sad-ı müştereki ihlâlê kâfi değildir. Bir hanenin aksam-ı muhtelifesi arasında pek çok farklar görülebilir. Bir oda diğeri bir odaya nazaran daha vasî ve tarz-ı inşası daha mükemmel olur, bir katı girintili çıkıntılı iken, diğeri kat vasî ve yekpare olur. İnşaat için istimâl edilen mevad birbirine benzemez. Taş, tuğla, kiremit, tahta, kereste, mermer taşı, demir vesaire arasında hiçbir müşahebet yoktur. Cümlesi de yekdiğerinden büsbütün farklı mevattan müteşekkil iken birleşip bir hane teşkil ettikten sonra, birbirinden gayr-i kabil cins ve nev' nokta-i nazarından -i infıkak bir kitle haline girerler. Beşeriyeti dahi mevadd-ı muhtelifeden mürekkep olan o haneye teşbih edebiliriz. Eğer o kitle arasında esas itibarıyla bir

19 7
fark bulunmuş olsa idi, bilcümle anasırın kavaid ve kavanin-i tabiiyeye tâbiyet nokta-i nazarından dahi birbirinden farklı olmaları iktiza eder idi. Tabiat herhangi bir kanun-u kaideyi cemiyet-i beşeriyeyi teşkil eden bilcümle anasır için vacibü'r-riaye kılmıştır. Meselâ sıdkın his ve kazibin kabih olduğunu çar aktar cihanda suret-i umumiyede kabul edilmiş olması hakaik-i tabiiyedir. Tabiat en'am hiçbir unsuru kendisinden mahrum kılmamıştır. Güneş mahsul ve âmil-i tabiat olduğu için cihanın her köşesini mütesaviyen tenvir [s. 7] İşte görünüyor ki, tabiat kit-le-i beşeriyeyi teşkil eden anasır arasında hiçbir fark koymayıp cümlesi de aynı nimetle mütena'im kılmıştır. Her memlekette kavanin-i mevzu'a, örf ve âdet ve ah-val-i sair nokta-i nazarından az çok farklar görülür. Fakat bunlar yalnız iklim icabatından olup maksad-ı aslı-i ictimâî üzerine asla tesir icra etmezler. Memleketler arasında cay-gir olan münasebat-ı ticariye-i içtimaiye ve iktisadiye doğrudan doğruya bu maksada hadimdir. Bir patron ile amele arasındaki münasebat ictimâî olup patronun amelenin sây ve gayretine mükâfaten yevmiye, haftalık veyahut aylık vermesi, o münasebetin vasıta-i yegânesi veya daha doğrusu âmilidir. Bu âmil ekseriya münazi-fih olur, amele kendi sây ve gayreti ile aldığı ücret arasında hakiki bir müsavat görmediği, bulmadığı için patrona karşı muhafaza-i hukuk mecburiyetinde bulunuyor ki bu hak da o münasebetin nâzımı olmuş olur. Hukuk-u ictimâiyenin mevzuu kaide-i hayatiye olduğu için herkes o hakkını muhafazaya mecburdur. Benim diğerinin kâr ve kasbine çalışmama hiçbir kanun ve nizam icbar edemediği gibi vicdan dahi müsaade etmez. Herkes mübareze-i hayat, temin-i maişet nokta-i nazarından tabii hukukunu müdafaa ve muhafazaya mecburdur ki, bu mecburiyet amelenin hayat-ı hususiyesiyle hayat-i ictimâiyeyi idare eden bir âmildir.

Binaenaleyh hal-i hâzırda hayat-ı içtimaiyede zuhur eden inkılâbat insanın hukuk-u tabii^{ve}sine taallûk eder ki, doğrudan doğruya terakkiyat-ı içtimâiye-i beşeriyeye ile alâkadardır.

Biz meslek ve bernasibimiz olan sosyalizmden, gürültülü, velveleci olan sosyalizmden değil, hakiki ve ictimâî sosyalizmi takiple bu nokta-i nazardan bast-i mütalaa edeceğiz.

B.K.

Jean Jacques Rousseau ve Nazariyat-ı İçtimaiyesi

Onsekizinci asırda efkâr-ı içtimâiye ve felsefiyede büyük bir tesir ve nüfuz icra eden büyük simaların en mümtazı Jan Jak Ruso'dur. Ruso bugünkü ve yarınki şekl-i hükümetin, yani demokrasi ve sosyalizmin en büyük müdafii, en büyük mühendisidir.

Usül-ü meşrutiyet, hâkimiyet-i milliyeye gibi cemiyet-i hâzıranın esasat-ı nazariyesini teşkil eden efkâr-ı içtimâiye ve siyasiye bu serseri filozofun ruhundan, tefekküratından ileri gelmiştir.

O bütün vaz' ettiği nazariyatta yaşadığı muhiti söylemiş, şahsiyeti, sevk-i tabii^{ve}sini, hülâsa baştan aşağıya ruhunu nazar-ı itibare almıştır.

Mukavele-i İctimâiye muharriri (Jan Jak Ruso) bir emtaf babanın sulbünden 1712/Haziranının 27'nci günü Ceneve'de dünyaya geldi. Validesini hiç bilmez. Çünkü oğlunu dünyanın sefaletleri, mezelletleri arasına atarken kendisi teslim-i ruh etmiş, bu âlem-i fenadan ayağını çekmişti. Babası onu pek çabuk ihtimamat-ı

pederânesinden mahrum etti, kendisini "Boseyde" ikamet eden amcasının yanına bir pansiyoner gibi gönderdi. İşte Ruso sahray-ı hayata karşı olan tavsiye ve muhabbetini daha küçük yaşında iken burada iktisap etmiştir. Biraz daha sonra bir sanata Seksen yaşında olduğu için bundan sonra başkasının sayıyla geçineceğini nazar-ı teemmüle alarak bu kere zevcesiyle beraber Fransa'da intihar eden, "Karl Marks'ın" damadı , meşhur sosyalist "Pol Lafarg"

intisap etmek üzere kendisini çıraklıkla bir esnafın yanına verdiler. Ruhen müteheyhil, haksızlık önünde kalbi mağrur ve âsi, iyiliğe fevkalâde meftun olan Ruso, tabiatını anladığı zaman kaba, âdi ustasından nefret etti. Cemiyet ve beşeriyet hakkında düşünmeğe başladı. Bundan sonra Ruso'nun hayatı bir hayat-ı serseriyâne olur. Bin türlü sanatlara, mesleklere başvurmuş. otuz sekiz yaşına geldiği halde henüz bir mesleğe sahip olamamıştı. Nihayet Madam Düpez namındaki bir kadının yanına kitabet vazifesiyle girdi. Hayatını bu kitabetle temin edebiliyor, şâbur ve mütevekkil yaşıyordu. O zamana kadar İtalya'da, İsviçre'de uzun müddet dolaşmış, hatta bazı günler dinmişti. Bir gün Dijon'daki Didero'yu ziyarete gitti. Orada, Didero'nun masası üzerinde "De Merkür" gazetesini karıştırırken, Dijon Akademisinin "Ulûm ve fûnunun ahlâkı ıslah veya ifsat" ettiğine dair küşat ettiği müsabakanın ilânını gördü. Didero'yu Madam Düpe'nin yanında tanıdı. Bu mevzu onun pek ziyade nazar-ı dikkatini celbetti, düşündü. Nihayet ulûm ve fûnunun münafi-i ahlâk olduğuna karar verdi. Nutk-u tahrirîsini Dijon Akademisine gönderdi.

Bu müsabaka neticesinde fikrinin garip ve acayip olmasına rağmen birinciliği ihraz etti. Mükâfata nail oldu. İşte o zaman âlem-i tahrirde Dijon Akademisine karşı büyük kin ve isyan başgösterdi. Ruso bu Akademi dolayısıyla [5.9] kendisine vâki olan hücumlara ehemmiyet vermiyor, icap ettikçe rakipleriyle çarpışıyordu.

Ruso bu nutk-u tahrirîsinde maarif ve edebiyatı, ulûm ve sanayii büyük bir fezahatle zemmettikten sonra, cemiyet-i beşeriyeye, medeniyete hücum etmişti. Ruso'nun bunlara karşı olan ikinci hücumu, "Te'sis" in mukaddemesindedir.

Bu müsabakadan sonra, Akademi yeni bir ikinci müsabaka daha ortaya atmıştı. Bu müsabakanın mevzuu, "İnsanlar arasındaki adem-i müsavatın menşei" idi. Ruso bu sefer de nutk-u tahrirîsini yazdı, Akademiye gönderdi. Ruso'nun vaz' ettiği nazariyatın şuuruna rağmen Akademi âlem-i tahrirde husule gelmesi muhtemel olan ihtilâl ve isyandan korkarak birincilik mükâfatından bu eseri mahrum bıraktı. Bu nutk-u tahrirîsinde Ruso diyor ki:

"İyi teşekkül etmiş bir devlette insanların kâffesi maddîdir; bir ferd âlimdir yahut daha ziyade mahirdir bahanesiyle böyle bir hükümet efrad-ı saireden tefrik edilmez. Yalnız tefrik insanların âkîl ve kâmil olması suretiyle olabilir. Hatta bu son suret-i tefrikada alelekser hatalıdır; çünkü insanları hilekâr ve mürâî yapar."

Memduh Süleyman

mabadi var

Hangi Felsefe ?

Memlekete Teceddüd-ü İlmî ve Felsefî Kütüphanesi gibi zengin bir hazine-i irfan ihda eden Baha Tevfik Bey "Zekâ"da neşrettikleri bir makalelerinde, bizde felsefenin bugünkü halinden ve felsefî cereyanlardan bahsederlerken, bizde felsefeye karşı gösterilen tehâvlük-ü şebabî ^{güzelce} tahlil ediyorlar ve birinci makalenin sonlarında diyorlar ki:

"Garb felsefesine gelince, bu hususta biraz tevakkuf edeceğiz, çünkü artık dünyanın her tarafı birleşti, bir tarafta elde edilen muvaffakiyet süratle diğer taraflara şayi' oluyor ve müterakki kavimlerin edebiyatları gibi felsefeleri de diğer kavimlerin edebiyat felsefeleri ^(ne) nüfuz ediyor. Hatta onu tamamıyla işgal ediyor. İşte şimdi biz bu vaziyetteyiz. Avrupa'dan gelen felsefe cereyanlarına maruz bulunuyoruz. Acaba bu cereyanlara karşı ne yapmalıyız? Müdafaa mı etmeli? Yoksa açılmalı mıyız? Ve ne yapıyoruz?"

Mesele pek küçük ve ehemmiyetsiz bir şey olsa, en sondaki suallere birer sudan cevap verilirdi. Lâkin ben bu cevapları bir haftada bile hazırlayacağımı ümit etmediğim için tahlilâta girişmeğe mecbur oldum..

Dünyanın her tarafının birleştiğini iddia etmek bir nazariye gibi kabul edilebilir, vesait-i nakliye ve münasebat-ı ticariye bütün memalik-i hâzırayı yekdiğerrine zahirî bir takım revabıt ile bağlamışsa da bu revabıtın felsefî cereyanlara vasıta olacak kadar kuvvetli olmadığı bedihîdir. Meselâ: bugün Avustralya kıtasına, yahut [s.10] Hindistan'a yeni Avrupa felsefesinin nüfuz ve intişar ettiğini iddia etmek pek vahî bir hayalderekesinde ~~kalır~~ kalır. Zahirî olan revabıt-ı ticariye ve diplomasiyeden başka bazı manevî mevani' vardır ki, onlar akvam arasında anlaşmak meselesini tas'ib eder.

Bugün Hindistan'ın içerilerine gerek Osmanlı, gerek teb'a-i saire İslâmlarının girmeleri memnudur; bu memnuiyet sırf Türkiye'den gelecek cereyanlara hail olmak fikriyle ihdas olunmuştur.

Dünyanın, daha doğru bir fikirle dünya fikirlerinin bazı mesail-i asliyede birleştiğini, hemfikir olduğunu pek basit bir surette kabul edebiliriz, bu böyle kabul olununca akvamın en zekilerine, en mütetebbilerine has olan "felsefe" cereyanlarının da binde iki [bizde onbinde iki] kişi tarafından tetkik veya kabul edildiğini anlayabiliriz. Uzaklara gitmeğe ne hacet? Kaç kişi felsefe ile uğraşıyor? Darülfünunumuzda felsefe ne halde? Teceddüd-ü İlmî ve Felsefî Kütüphanesinden başka hangi kitapçı felsefî bir iki eser neşrine himmet etti? Felsefe, edebiyat gibi diğer kavimlerin felsefesine nüfuz etti deniliyor. Beşerin arz üzerinde sürdüğü hayat d u r a devri kadar bir ömre mazhâr olan felsefenin bugün Aristot[eles] ve Eflatun zamanında bulunduğu halde kalması, bugün efkâr-ı cedide diye bize yutturu- lan yaldızlı ve süslü hapların dünkü felsefelerin retuş edilmiş suretleri olduğu ortadadır.

"Panteizm" hâlâ maskat-ı re'si olan Hindistan'ın şekl-i rûmuzunu muhafaza ediyor. Demokrit'in yadigârı olan atom nazariyesi asr-ı hâzır felsefe-i maddiyesinin babası oluyor... Şopenhaver "Buda"dan; Niçe "Zerdüşt"ten; Spinoza İbnürRüşd'den ahz-ı irfan ediyor. Demek ki; felsefe âleminde bugünkü fikirlerin babası, dünkü fikir-

lerdir. Mevcudat-ı uzviyenin imtidadı gibi efkâr-ı felsefiye de birbirine merbut ve müselseldir.

Esasen bütün efkâr-ı felsefiye -manevî olsun, maddî olsun- muhtelif asıllardan değil, bir asıldan zuhur etmiştir. Felsefe-i maddiye ile Panteizm arasında fark, sırf kelimat ve tabirat ihtilâfından meydana gelmiştir. Spiritüalistleri bütün mesalik-i felsefiyeden ayıran ihtilâf da, sırf marazî bir fikir ihtilâfından ibaretir. Yoksa hakikat ne safsata bir mantıkla ne de metafizik esasatıyla yıkılabilir. Hakikat daima hakikattir.

Akvam-ı saire nüfuz-u felsefisini ihata eden bu tahdidat, yani mevani arasında mu'takadat dahi şayan-ı dikkattir. Avrupa'dan gelen felsefe cereyanlarına karşı vaziyetimizin ne olacağını biraz düşünelim!

Ve sanat-ı hâzıramız nazar-ı dikkate alınacak olursa, ^{un} müstakil bir mekteb-i felsefî teşkil edecek bir felsefemiz yoktur, bu da tabiatıyla olamayacaktır. Çünkü inkılâp ve ihtilâl fikriyle yorulmuş olan dimağların ne metin bir edebiyatı ne de müşahhas bir felsefesi olabilir. Volter'in Ruso'nun efkâr-ı inkılâbiyesiyle yaşayan onsekizinci asrın nısf-ı âhir felsefesi İhtilâl-i Kebir'in zuhuruyla iflâs etmiş ve ta ondokuzuncu asrın ilk rub'una kadar ne esası bir simay-ı sanat görünmüş, ne de ruhları yaşatabilecek bir felsefe ortaya konmuş...

Ahval-i hâzıra-i ictimâîmiz bugün felsefî bir şahsiyet göstermemize müsaade etmiyor ve Avrupa felsefesini tamamıyla bilâtetkik ve teemmül almaklığımız da olmuyor, olamıyor...

Çünkü Şark ile Garb başka başka şeyler. İşte mani'.. bu! .. Gelecek nüshamızda ne yapacağımızı tetkik ederiz.

A (Elif).R.

Milya(r)derlere karşı Ameleler

- 8 - Tramvay ameleleri - Müthiş bir grev - Amele sendikaları -
- Tröst - Petrol Nehirleri - Amele hayatı - Dünyanın en zengin
- adamı - Ateşler içinde bir sefine ...

- . . -

(Filadelfiya) Tramvay müstahdemini şirketin hareket-i müstebidanesinden münfail olarak grev yapmışlar ve nümayiş olarak tramvay ahırlarını dinamit ile berhava etmişlerdir. İştial o kadar şiddetli olmuştur ki, sekiz yüzü mütecaviz araba parçalanmıştır. Her ne kadar polis ve jandarma efradı mahall-i vak'aya yetişerek mani olmağa çalışmışlar ise de bütün gayretleri boşuna gitmiş ve nihayet bu nümayişçilerle aralarında kanlı bir müsademe vukua gelmiştir.

Bu müsademede biri kadın olmak üzere yirmi kişi ölmüş ve birçokları da yaralanmışlardır. Ameleyi bu gibi grevlerle nümayişlere sevk eden ve neticede birçok kimşelerin vefatına, mecruhiyetine sebep olan şey, cesim bir sermayeye malik bulunan anonim şirketlerine galebe edememeleridir.

Amerika'da bulunan şirketlerin, ticaret evlerinin kâffesi tröst halinde idare olunur. Bunlarla amele sendikaları ve amele ittihat cemiyetleri arasında daimi bir mücadele hüküm sürer.

Evvela tröstün ne olduğunu ve ne suretle vücuda geldiğini karilerimize arz edelim:

2311
Vaktiyle beş fabrika arasında müthiş bir rekabet husule gelir. Yekdiğerine nisbetle fiyatları kırdıkça kırarlar. Bittabi neticede cümlesi zarar eder. Nihayet buna bir çare düşünürler ve birleşmeğe karar verirler. Fabrikalara birer kıymet takdir ederek hasıl olan yekûn miktarında tahvil çıkarıp beynlerinde münasifaten taksim ederler ve fabrikalardan üçünü kapatırlar. Şu suretle masarif azalır ve hasılat artar. Bundan sonra açılan fabrikalar bunlara rekabet edemeyeceklerini anladıklarından onlar da tröste dahil olurlar. Hal-i hâzırda Amerika'da 39 milyar sermayeli 427 tröst vardır.

1909 senesinde yalnız et tröstü 500 milyon Franktan fazla bir para kazanmıştır. Meşhur Kâhici'nin (Carnegie) idaresinde bulunan çelik tröstü imalâthanesinde 30.000 amele çalışmaktadır. Şeker tröstü 37.000 amele maliktir. Pamuk, yün, kömür tröstleri böyle...

Tröstleri idare edenler, isterlerse halkı aç bırakabilecekleri gibi, nüfuz-u ahalie karşı da gülebilirler... [s. 12]

Petrol tröstü direktörü H.Rokfeller 50 milyon Franga mahkûm olmuştu. Fakat nasılsa yakayı kurtardı. Zaten para ne yapmaz ki. Rokfeller gibi bir milyarder için hâkimlere bir iki milyon verip yakayı sıyırmak güç bir şey mi?

Petrol tröstü bütün rakiplerini mahv etmiştir. Birçokları da iflâs edeceklerini anlar anlamaz, ona iltihak etmekte muhtar kalmışlardır.

Rokfeller, ilk evvel gazları menbalardan şimendüfer istasyonlarına kadar tahtlar kanallar vasıtasıyla naklediyordu. Bilâhère şimendüfer kumpanyasıyla arası açıldığından kanallar sahile kadar temdit ettirilmiştir.

Şu suretle masarif-i nakliyeden kurtulduktan başka, ahaliye gayet ucuz bir fiyatla gaz satmağa muvaffak olmuş ve rakiplerini kendisine iltihaka mecbur bırakmıştır.

Bununla beraber amelenin fakr ü zarureti artıyor. Şu son zamanlarda yiyeceğe ait şeyler yüzde 9-16 nisbetinde terakki etmiştir. Tröstlerin aleyhinde birçok kanunlar yapıldığı halde bunlar hâkimleri birer suretle elde ederek tamamî-i tatbikine mani oluyorlar.

Maamafih ameleler de kendilerini müdafaa ediyorlar, uğraşmaktan hâli kalmıyorlar. Sermayelerinin ziyadeliği sebebiyle tröstler amelenin grevlerine ehemmiyet vermezler, teklifatını kabul etmemekte ısrar ederler.

Binaenaleyh ameleler de buna bir çare düşünmüşler ve sendikalar tesis etmeğe başlamışlardır. Bu yolda vücuda gelen sendikaların adedi 252'den fazladır. Kadın hizmetçilerin, fâm dö şambrioların, çamaşırcı kadınların, hatta kahvehanelerde hizmet eden on, onbeş yaşındaki çocukların bile sendikaları vardır. Bunlar sendikalarına senevî 6-40 Frank kadar bir para verirler. Bu sayede bazı fabrikalar amelenin gündeliğini bir misli arttırmakta muztard kalmışlardır.

Başlıca demir fabrikaları "Pitsburg"ta kaındır. "Tomskun" fabrikaları günde 80.000 metro ray imal eder ve bunun için 60.000 amele istihdam eder. Karnici imalâthanesinde 20.000'den ziyade amele vardır. Son istatistiklere nazaran "Pitsburg"ta yüz bin amele bulunmaktadır. Ekserisi öte beri taşımakla geçinir. Şu suretle günde ancak bir dolar kazanabilirler. Amerika'da herşey pahalı olduğundan bu para ile

24 12
maîşetlerini temin edemezler, sefalet içinde kalırlar. Sabahtan akşama kadar ağır bir yük altında çalışan bu zavallıların hali cidden şayan-ı merhamettir. Pitsburg'un pis, havadan, ziyadan mahrum evlerinde 16 kişi bir odada ikamet ederler. Sıhhatleri bozulur. İri ve yarı, güçlü^{ve} kuvvetli olarak Amerika'ya hicret eden biçareler kırk yaşına pek güç vasıl olabilirler. Bir kazaya uğradıkları zaman mensup oldukları fabrikadan tazminat gibi, ikramiye gibi bir şey de alamazlar.

İnsaniyetperverliği meşhur-u âlem olan "Karnici" milyonlar sarf ederek "Filadelfiya"da umumî bir kütüphane tesis etmiştir. Fakat bu şehirde henüz bir hastahane yoktur. Güç hal ile belediye, acezenin geceyi geçirmelerine mahsus bir yer vücuda getirmiş ise de ihtiyaca kâfi değildir.

Halbuki çelik tröstü senede 700 milyondan [s. 13] fazla kazanıyor. Böyle bir memlekette tabîdir ki grev çok olur. Buna hayret olunmamalıdır. Grevlerin en müthişi 1894'te meydana gelmiştir. Servet sahipleri grevcilerin tecavüzatından kendilerini muhafaza için Nevyork'un en maruf hususi polislerinden birini çağırması; polis memuru maiyetine bin kadar hususi memur alarak bir vapura râkiben nehir tarikiyle "Filadelfiya"ya gelir. Amelenin tehdidatına rağmen sahile çıkmak ister. Bunun üzerine grevciler yüzlerce fiçı gazı bu rıhtıma dökerek ateşlerler, vapur ve polisler âlevler arasında kalır ve bin müşkilât ile tahlis-i nefis ederler. Bu vak'anın hususi polis memurlarına bir ders-i ibret olduğunu ve o vakitten beri bu gibi işlere kat'iyen müdahale etmediklerini söylemeğe lüzum var mı?...

Niçin Türklere cehalet daha ziyade

Şimdiye kadar bu meselenin hallini, bu sualin cevabını hiç düşündünüz mü? Belki... Fakat eminim ki, bu mesele en çok iştiğal edilecek mühim, hem de milletin hayatı, tefekkürü, dimağı nokta-i nazarından ilk önce halledilmesi icap eden meselelerdendir.

Okuyup yazmanın Türklere arasında intişarına en ziyade büyük bir mani teşkil eden şey, bir kelimeyi okutmağa hâdim suvaetin lisanımızda tamamıyla bulunmaması, bu kelimedeki hurufun munfasıl yazılacak yerde birbirine cebrî bitiştirilerek muttasıl olmasıdır.

Meselâ huruf-u imlâdan "v(e)"nin kiraatteki vazifesini tamamıyla anlayabilmek için bir talebe ancak muhakemesine tamamıyla sahip olması lâzımdır.

İşte size bir sürü kelime: hepsi de "v(e)" ile yazılıyor: uzun, üzdüm, öyle, olmak... Dikkat ediniz bütün bu kelimelerde "v(e)" harfi 5 ayrı surette telâffuz ediliyor. Şimdi bir ibarede bir talebe bu harften mürekkep kelimelere tesadüf ettiği zaman kiraatinde henüz tamamıyla bir meleke hasıl etmemiş ise, ne suretle okuyacağına mütehayyir kalır. Binaenaleyh bir Türk yazısını okumağı öğrenmeden evvel lisanın kamusunu ezberlemek mecburiyetindedir.

Diğer taraftan bu mecburiyet Arabî ve Farisî kelimelerde daha ziyade şiddetini gösterir. Hatta bugün Türkçe lisan uleması arasında Arabî bir kelimenin suret-i telâffuzu hakkında birçok ihtilâf vardır. Mesela aşk kelimesi gibi, ki bunu bazı müteabbisin-i harfiye ışk suretinde okumağı, telâffuz etmeğı daha muvafık buluyorlar. Kamusların burhanlarını, "edille"lerini gözümüzün önüne sürüyorlar.

Üçüncü bir müşkil de lisanımıza kat'iyen hiçbir münasebeti olmadığı halde, bazı

ilcaat zaruretiyle dahil olan Arabî ve Fârisî kaidelerdir. En çok Fârisî ve nadiren Arabî izafetlerle yapılan terkiplerimizde okuyanlar iki dimağî faaliyet karşısında kalıyor. Evvela terkiib-i izafînin, bu kelimatın sırrısını halletmek için sarf-ı zihin ediyor, saniyen de muharririn, müellifin ne demek istediğini anlamağa çalışıyor. Binaenaleyh lisanımız bir avam lisanı olamıyor. Vakıa her memlekette havasın lisanıyla avamın lisanı, avama ait eserlerle havasa ait eserler arasında pek çok fark varsa da, bu fark hissiyatın tehalüfünden ileri geliyor. Kavaid kat'iyen değişmiyor. "Grammer" in kavaidi sabittir, lâyetegayyedir. Muharreratın kâffesi bu kaidelere tâbi oluyor.

[s. 14] Türkiye'de cehaletin tamamıyla izalesi için en büyük çare, evvelâ okuyup yazmağı teshil edecek bir suret-i tahrir kabul eylemek, saniyen de ana lisanımızda -her türlü tekâmülü nazar-ı itibare alarak- icap eden ıslahata tevessül etmektir. Bu hususta kendimi o kadar selâhiyettar hissetmediğim için daha uzun mütalâa yürütmekten içtinap ediyorum. Herhalde bu hususta (için) uzun müddet iştiğal eden muhterem zatların mütalâasını dinlemek daha muvafık olur zannındayım.

A(yın).R.

İştirak

Lisanın ıslah ve tadiline ait makalelere İştirak'in sütunları tamamıyla küşadedir.

İslah-ı huruf için de gönderilecek makalât umumun anlayacağı bir surette yazılmış olmak şartıyla gazetemizin sütunları arasına girebilir. İştirak tamamıyla Türkiye'de ciddi ıslahat ve tebeddülât-ı ilmiyenin en büyük müdafiidir.

İştirak'in tefrikası

Sosyalizmin Hülâsası

Şuğl - tercüme

Birinci Bab: Sosyalizmin Fikr-i Esasîsi

1904 senesindeki Almanya'nın Rayhşttag meclisine yapılan intihabatta "kırmızı hayal" en âdi meyhanelere kadar nüfuz ederek mücadele-i siyasiyeye mevzuubahs oldu.

Fakat en garip nokta, gerek politikacılar, gerekse sosyalistlerin en mühlik taraftarları bu meslek hakkında velev hülâsaten olsun bir fikir edinmemişlerdi. Bu intihabat esnasında şuna kani olduk ki, sosyalizm hakkında her taraftan her nevi mübalâğalı ümitler, yanlış kusurlar intişar ediyor. Sosyalizmin muhasipleri, düşmanları, hatta "Yeni Kitab-ı Mukaddes" in lâ-yuadd müminleri şüphelendikleri, nefret ettikleri veyahut imân ettikleri şeyin esası hakkında bir fikre malik değiller.

Efkâr-ı umumiyeyi bulunduğu bu halet-i müşevveşeden kurtarmak için sosyalist teşkilâtının tabiatı ve maksadı hakkında kat'i ve doğru bir fikir vermek mecburiyeti, hususiyle bu ağır meseleyi ihata eden yanlış tasavvuratla adem-i vukufu dağıtmak mecburiyeti şiddetle başgösteriyordu. İşte Bernuvamalon tarafından Fransızcaya tercüme edilen Alman "Şufl" un sosyalizmin(in) hülâsası nam eseri âdât-ı metin ve kavanin-i mahalliyemize nazaran tadil ederek tasarrufen tercüme ediyoruz:

Bu vazifeyi ifa edebilmek için hareket-i ictimâiyeyi nazar-ı itibare alalım;

Sosyalizmin esasını, çekirdeğini teşkil eden kaide-i iktisadiyeyi, onu her türlü siyasî ve dinî tezahüratından tecrit ederek nazar-ı tetkikimizden geçirelim; şüpheden ârî ve berîdir ki, burada en evvel bahsedilen mesele-i iktisadiyedir, yani midenin doldurulması...

Bu meselede - küçük sermayelerin hedm ve izalesinden neşet eden hadise-i iktisadiye ile vazife-i içtimâiyedeki esasî bir tebeddülün mahsulüdür. Binaenaleyh sosyalistlerin maksatları, herşeyden evvel, hal-ı hâzırdaki usul-ü iktisatta esasî [s. 15] bir tebeddül vücuda getirmektir.

İşte beynelmilel sosyalist harekâtının maksad-ı esasıyla sosyalizmin(in) maddî iktisadî programı bundan ibarettir. Bunun için de, şahsî sermaye yerine müşterek bir sermaye usulünün ikamesi lazımdır. Yani cemiyetin kâffe-i âzâsıyla vesait-i istihsaliye istikmal edilerek iştirak-i emvalî kaidesi üzerine müesses olan usul-ü istihsal ile daha ziyade vahdeti haiz, sâ-y-i millîden vücuda gelen bir şekl-i ictimâîyi teşkil etmektedir.

İştirakî bir usul-ü istihsal, müştereken elde edilebilmesi mümkün olan servetin kâffesini iştirak organı müdiriyeti taht-ı nezaretinde her bir kimsenin sâ-yi nisbetinde adet-i ictimâîyeye yahut da makul ihtiyacata nazaran taksim etmek suretiyle rekabet-i iktisadiyeyi izale eder.

Bazı sosyalist rehberlere [göre] her ne kadar sevk ettikleri yollar karanlık ve yekdiğerine mübayin gibi gözüdürse de, en basit şekline irca edildikten sonra, asr-ı hâzırdaki sosyalizmin(in) maksadı işte bu rekabet-i iktisadiyenin izalesidir.

Hal-i hâzırdaki sermayedarlardan müteşekkil devletler de menfaat-i şahsiyesine muvafık olmak üzere sermayedar olan bir kimse istihsal-i millînin büyük bir kısmını serbestçe istimal etmek üzere uhdesine alır ve muhit-i ictimâînin tesir-i nüfuzuna duçar olmaz. Yahut ancak kendi menfaalarına çalışan diğer mutemetlerin rekabetinden ileri gelen nüfuz ve tesire maruz kalır.

Bilâkis sosyalist bir devlette bir taraftan servetin tedavül ve istihsalini teşkil etmeğe müsait olan vesait cemiyetin müşterek malı olacağından sâ-y-i müşterekin teşkilâtındaki hususi kuvvetlerin kâffesini izale etmek için âzây-ı müştereke müştereken idare-i umur edecek, diğer taraftan da ictimâî bu müşareket sâ-yin mahsulâtını her kimsenin derece-i sâ-yine yahut da ihtiyacatına nazaran taksim ve tevzi edecektir. Binnetice şağil-i hususiye, kezalik şahsî iltizam mevcut olmayacak, zayıf, lâkin yalnız ictimâî olarak sermaye-i müştereke ile teşekkül eden mübadele ve istihsalin müessesatında bir sâ-y-i umumî bulunacaktır. Böyle bir cemiyette bir taraftan ücret-i şahsiye bulunabilir. (artık ne bir kâr-ı şahsî, ne de diğer taraftan) Çalışanlar sâ-yleri nisbetinde istifadeye nail olurlar.

İhtiyacatın istifasına lâzım olan her mahsulün miktarı tahkikat-ı resmiye ile tayin ve bu tahkikat-ı resmiye müdir olan komitelerle satmağa memur nezaretler vasıtasıyla icra edilecektir.

İstihsal-i ictimâî de bunların ita edecekleri malûmata nazaran tanzim ve tayin olunacaktır. Mahsulâtın tesadüfî tezayüdü ihtiyacata nisbeten umumun hakiki depoları olan mağazalarda saklanarak tenakusu zamanında tavizen dağıtılacaktır.

Sermayedarlık mesleğine muhalif olarak en umumî mânâsıyla iştirakiye mesleğinin en doğru mânâsı işte bundan ibarettir.

Hal-i hâzırda hiçbir kanuna tâbi olmayan rekabete muhalif olmak üzere de sâ-y-i ictimâî teşkilâtının hülâsası da kezalik budur. Sosyalistler diyor ki, bu rekabet servetin tedavül (ve) istihsalinde aklî olarak bir vazife-i ictimâîyeyi icra edecek

yerde bilâkis istihsal ve tedavül-ü serveti mümkün olduğu kadar kârdan fazla hisse almak arzusunda bulunan rakiplerin perişan ve keyfî harekâtına [s. 16] terk ediyor.

Beynelmilel sosyalist hareketi reisleri ve hususiyle Karl Marx Sermaye namındaki kitabında sosyalizmin(in) mevzu programlarını tekîp etmek için müdirâne davranıyorlar. Fakat mütalâa ve tefekkür etmeği bilen her bir kimse sosyalizmin(in) maksad-ı esasîsi olarak arz ettiğimiz kaide-i esasiyeyi nazar-ı itibare alacaktır. Bu da idare-i iktisadiyenin ferdî sermayeye ait olarak yaptıkları mufassal tenkidattan neşet eder. Kezalik emvalin maddî kıymeti gibi nazar-ı itibare alınan sây ile müddet-i sây yahut da makbul ihtiyacata göre varidat-ı hususiyenin müstakbel tevzi ve taksimatı ve nüfuzun ilgası hakkındaki sosyalist ilminin davay-ı nazariyesinden ileri gelir.

Hülâsa-i kelâm bu mesele-i tevzi, hayat-ı iktisadiyenin yeniden sosyalist teşkilâtı hakkındaki mevzu projelerinden münbaisdir. Bu projelerde fırkanın mütefekkirini tarafından tasavvur yahut da inkişaf edilmiştir. İntikadî kısımlarında olduğu gibi bu mütefekkirin tenkit kısımlarında da bir fikri nazar-ı itibare alıyoruz ki, o da: "vesait-i istihsaliyenin kâffesinde temellük-ü şahsî yerine iştirak-i mülkiyeti ikame etmek"tir.

Binaberîn, ferdî olarak nazar-ı itibare alınan müstahsiller sermayedar olacak yerde birer amele, birer sâyi olurlar; Zira vesait-i istihsaliye -yahut sermayeler- artık şahsen kabil-i temellük bir halde bulunamaz. Kezalik ne şahsî müteahhitler ne de bir müteahhidin yanında ücretle çalışan kimseler mevcut olur. Fakat mesleken müsavî olan ve cemiyete karşı bilâ-vasıta bir takım vezâifile mükellef bulunan ve cemiyet tarafından mazhar-ı mükâfat edilen sâyiler bulunur.

Binnetice) artık bugünkü şekl-i cemiyeti esaslı bir tefrik olan varidat hissesi ile ücret hissesi tanınmaz. Lâkin kâffe-i varidat herbir kimseye -aynî tahmin esası üzere- müsaade edeceği iştirake ait istihsalin hissesini müsavaten gösterir, yani varidat suret-i mutlakada sayın varidatı olur.

Cemiyete menfaat-i umumiye için ifay-ı hizmet edecek ve aynı zamanda bu hi^{de}meta binaen doğrudan doğruya istihsal-i emvalde bulunmayacak kimseler, meselâ hâkimler, nezaret memurları, muallimler, sanatkârlar, âlimler, cemiyete ifa ettikleri sây nisbetinde istihsal-i millînin bir kısmını ihtiyaçlarını istifa etmek için alacaklardır.

Cemiyetin yeniden teşkiline ait bu plân ilk defa nazar-ı mütalâaya alan bir kâri onu iyice anlamak zahmetini ihtiyar etmelidir. Biz bile bu plânın ruhuna nüfuz etmek için pek çok zaman sarf ettik. Maamafih bu efkâr arzuy-u şedidi, şevk-aver galeyaniyle furuk-u saireden ziyade kendisine taraftar bulmuştur. Bu efkâra itikad bulunan kimse, her kim olursa olsun dağları yıkar. Sosyalist farkasının hususi bir teşkilâtı, beynelmilel tevessüe temayülü vardır. Hergün bu fırkaya birçok yeni mutekitler dahil oluyor. Fırka istikbalde kat'iyen galip olacaktır.

Buna binaendir ki, herkes için teşkilât-ı ictimâiye-i hâzıraya düşman efkârdan ileri gelen bu mesleğin ruhuna -hiç olmazsa kâfi derecede rakibi anlamak için- nüfuz etmelidir.

Sosyalizm(iy)e dair neşr edilen
âsâr-ı cedide;

— Osmanlı Sosyalist Fırkası Kitaphanesinin ilk eseri olan Doktor Refik Nevzat Beyin Sosyalizm ve Rehber-i A-mele namındaki eseri intişar etmiştir. Bu meslek müntesibini ile bu meslek hakkında malûmat iktisap etmek isteyen zevata bu eseri İştirak tavsiye eder.

Davanız var mı! Hususile bu dava hukuk, ceza, ticaret davalarına mı ait?

Taşrada mı bulunuyorsunuz, İstanbul'da takip edilecek bir işiniz var mı?

Varsa hiç durmayınız, Sirkeci'de Madam Liza Apartmanında Tramvay Caddesinde hususi yazıhanedeki

Dava Vekili Abdürrezzak Beye müracaat ediniz, bu müsteid ve faal avukatı karlırımıza pek ziyade tavseyi ederiz.

İŞTİRAK'IN MÜSABAKASI

Sosyalizmin(in) terakkiyatına dair bir makale yazılacaktır. Bu makale gazetemizin üç sütununu geçmemelidir. Birinciye zarif mürekkepli bir kalem, ikinciye İştirak'in birinci senesi koleksiyonu, üçüncüden beşinciye kadar da kitaphanemizin kitaplarından birer adet verilecektir.

- Kupon : 1 -

Birinci Müsabaka

Sultan Bayezit'ta Maliye karşısında "Hukuk" kitaphanesi

Bilcümle kitaplarınızı bu kitaphaneden iştirak ediniz hem ucuz hem menfaatinizi temin etmiş olursunuz.

Yalnız, kırmızı kağıda basılmış arka kapak.